

МИРЈАНА БЕЛИЋ КОРОЧКИН ДАВИДОВИЋ И
РАДИВОЈЕ ДАВИДОВИЋ

ЕНРИКО ЈОСИФ: ВИЂЕЊА И СНОВИЂЕЊА

Београд: Чигоја штампа и аутори, 2022.
ISBN 978-86-531-0736-9

Упркос сад већ значајној музиколошкој продукцији која се односи на националну музику, постоје значајни композитори којима није посвећена адекватна пажња. Међу њима је и Енрико Јосиф (1924–2003), српски композитор јеврејског порекла, угледни професор Факултета музичке уметности у Београду (до 1973. Музичка академија), музички писац и академик Српске академије наука и уметности. Научни радови посвећени Јосифу су и данас, готово двадесет година након његове смрти, сасвим малобројни, премда је његово име незаобилазно присутно како у литератури посвећеној периоду у којем је стварао, тако и у музичким енциклопедијама и лексиконима.¹ Узимајући све то у обзир, недавно публикована књига посвећена Енрику Јосифу, о којој је овде реч, има посебан значај иако није потекла из пера музиколога.

Аутори књиге *Енрико Јосиф: виђења и сновиђења* су брачни и списатељски пар Мирјана Белић Корочкин Давидовић, новинар и уредник дневног листа *Политика* у пензији и Радивоје Давидовић, дугогодишњи истраживач историје и културе јеврејског народа. Они су објавили низ књига о јеврејској култури и њеним посленицима (*Бора Барух*, 1988; *Еуџен Вербер, њумац, њеводилац, јудаиста...*, 2014; *Мајмонидес – сећање на њега њрајаће заувек*, 2018). За рукописе књига *Од Давича до Челебоновића – Улице београдских Јевреја* (2010),

1 Вероватно једини научни рад посвећен искључиво Јосифовом делу потекао је из пера Наташе Марјановић („Хамлеј – мало познато дело Енрика Јосифа – између књижевно-теоријских, филозофских и музиколошких погледа”, *Музикологија* 11 (2011): 251–266). Она се такође и у свом дипломском раду бавила Јосифовим стваралаштвом (Наташа Салај, *Трајови Шекспировој њисма у делима Енрика Јосифа – Хамлет и Смрт Стефана Дечанског*, дипломски рад (Београд: Факултет музичке уметности, Катедра за музикологију и етномузикологију, 2009). Поред тога, подаци о композиторовом животу и стваралаштву могу се наћи у следећим књигама (избор): Vlastimir Perićić, *Muzički stvaraoci u Srbiji* (Beograd: Prosveta, 1969); Mirjana Veselinović, *Stvaralačka prisutnost evropske avangarde u nas* (Beograd: Univerzitet umetnosti, 1983); Мелита Милин, *Традиционално и ново у српској музици њосле Другој светској рати* (1945–1965) (Београд: Музиколошки институт Српске академије наука и уметности, 1998).

Јеврејска чииаоница у Београду 1929–1941 (2016) и *Фалаши – одлазак у Обећану земљу* (2021) Радивоје Давидовић награђен је на конкурсy Савеза јеврејских општина Србије. Коначно, за монографију посвећену Енрику Јосифу ауторима је на 65. конкурсy Савеза јеврејских општина Србије додељена прва награда „Жени Лебл”.

Књига *Енрико Јосиф: виђења и сновиђења* почива на темељном истраживачком раду, а осмишљена је и написана по тематско-хронолошком принципу, што је омогућило да садржај буде прегледан. У којој мери она представља драгоцен допринос музикологији и српској културној историји уопште показују сâм садржај књиге, перспективе које су њоме обухваћене, као и употребљени извори.

Писање историографских биографија са собом носи ризик да се аутори превише фокусирају на личност о којој пишу и да је истргну из контекста времена и простора у којем је живела и радила. То није био случај с ауторима монографије о Енрику Јосифу због студиозног приступа теми који се већ на први поглед оличава у списку коришћених извора на крају књиге („Извори”, 306–307 и „Селективна библиографија”, 308–327). Поред примарних извора – архивске грађе, докумената, рукописа, штампе и интервјуа, ту је и обимна литература. Кроз прегледан садржај књиге и исцрпну обраду разноврсних извора и литературе, аутори су успешно сагледали генезу стваралачке личности Енрика Јосифа и дочарали профил личности и стваралачки потенцијал: он је био благ, надахнут и речит човек, али и иновативан композитор оригиналних мелодијских решења и тонских колорита. Књига садржи велики број поглавља која се могу груписати у четири веће целине: „Живот и стваралаштво”, „Изабрани разговори са Енриком Јосифом и сећања савременика”, „Текстови из пера Енрика Јосифа”, и „Прилози” (списак важнијих дела, награда, дискова и грамофонских плоча с његовим стваралаштвом).

Аутори књиге су у првим трима поглављима („Рајско детињство”, 10–12; „Ратне године”, 13–18; „Нови почетак”, 19–29) питорескно и садржајно представили Јосифов живот од најранијег детињства до позних година, што нипошто није био једноставан задатак када имамо у виду колико је мало до данас о композитору написано. У тексту је пажња ненаметљиво посвећена односу композиторовог етничког и националног идентитета, то јест јеврејском пореклу и српству који су били испреплетани у Јосифовој личности.

У књизи су се посебно важним показали прикази и написи о Јосифовим делима који су омогућили ауторима да композицијама приступе кроз одјек времена у којем је стварао („Музичко стваралаштво”, 30–111). Они су историографским приступом, али без особите критичке анализе, изнели податке о премијерним извођењима и мишљења тадашње стручне критике. Будући да сами по струци нису музиколози, аутори Јосифовим делима нису приступили и кроз музиколошке анализе, али јесу укратко представили основне карактеристике композиција о којима су писали. Композиције Енрика Јосифа представљене су

по редоследу настанка, а текст је илустрован нотним примерима, концертним и филмским плакатима, програмима и исечцима из штампе.

Након представљања Јосифовог живота и важнијих музичких остварења, његов портрет допуњен је два значајним целинама, а то су поглавља „Музици” (112–124) и „Реч савременика” (125–159). Уврштена су три разговора које су о музици с Енриком Јосифом водили српски и јеврејски књижевник и новинар Макс Еренрајх (Максимилијан Еренрајх Остојић), Владислав Димитријевић и музиколог Јасмина Зеџ. Разговор с Еренрајхом објављен је фебруара 1966. под називом „Музици смрт не предстоји” у листу *НИИ* и значајан је по томе што се већ у првој Јосифовој реченици огледа филозофска страна његовог стваралаштва: „Живот, Филозофија, Уметност, Музика. Једно су развојно цело”. У Јосифовом разговору с Димитријевићем, објављеном марта 1971. године у листу *Књижевне новине*, експлицитно се открива разлог због којег композитор није волео да даје и није давао своје партитуре извођачима и музиколозима, што је готово онемогућило извођење, али и научно сагледавање његовог стваралачког опуса. Он је, наиме, сматрао да идејно и естетско обухватање и проучавање стваралаштва треба да буде „накнадно када оно постане својина потоњих генерација”. Последњи од трију текстова открива Јосифово уверење да је пре сваке речи било певање, тј. „прапевање” из којег је „створена чудесна лепота, неизрецива тајна, створени су ПРИРОДА, БИЂЕ и ЧОВЕК”. Аутори књиге начинили су избор од три текста кроз које се спознају особености Јосифове људске природе и филозофија његовог стваралаштва.

Поглавље „Реч савременика” представља прави драгуљ ове монографије, будући да у нашој историографији није чест случај да о уметницима постоје бројни записи сведока времена. У овом случају, то су његови пријатељи, студенти, сарадници и колеге – Исак Асиел, Ивана Стефановић, Стојан Стојков, Љубиша Јовановић, Борислав Чичовачки, Божидар Мандић, Владета Јеротић, Оливера Ђурђевић, Сава Бабић, Дејан Деспић, Братислав Ђурић, Гордана Ђурђевић, Мирослав Штаткић, Роксанда Пејовић и Владимир Ајдачић. Према речима појединих од њих, Енрико Јосиф био је „оличење библијске добротe” (Асиел), „поштовани и драги професор” (Стојков), уметник „бујно еруптивног темперамента” (Деспић), „најромантичнији стваралац” (Ђурић), „надахнут и речит човек” (Ајдачић) – да споменемо барем неке од епитета који су употребљени.

Трећу велику целину књиге чине текстови и казивања самог Енрика Јосифа, груписани у четири поглавља: „Текстови и казивања Енрика Јосифа” (160–214), „Беседе” (215–227), „О Србији” (228–253), „Јеврејска религија и мистика” (254–272). Аутори књиге начинили су велики напор да истраже и прикупе изузетно обиман и живописан корпус текстова у којем се композитор обраћао најразличитијим темама – од послератног музичког стваралаштва у Југославији, преко приказа концерата, али и текстова о композиторима Јохану

Себастијану Баху и Георгу Фридриху Хендлу, Лудвигу ван Бетовену, Францу Шуберту, Игору Стравинском, Василију Мокрањцу, Густаву Малеру, Артуру Хонегеру, Бели Бартоку, Београдској филхармонији, Павлу Стефановићу и другима (34 текста), до беседа (4 текста), написа о Србији (13 текстова) и филозофских написа о јеврејској религији и мистици (2 текста). Прва и највећа група текстова представља важно сведочанство концертног, и уопште музичког живота једног времена, који чини распон од 1957. до 2000. године. Текстови у оквиру споменутих целина груписани су по хронолошком реду.

Последњу велику целину могли бисмо означити као низ прилога у којима су начињени драгоцене спискови и пописи везани за Јосифово стваралаштво, као и признања која је добио за свој уметнички рад. То су поглавља: „Списак важнијих дела” (273–278), „Награде Енрика Јосифа” (279–282), „Музика за филмове, ТВ серије и музичке емисије” (283), „Музика за позориште” (284–285), „Композиције Енрика Јосифа на грамофонским плочама” (286–289), „Дела на компакт-дискима” (290–294). Свако од ових поглавља богато је илустровано, што читаоцу омогућава да постојано осећа дух и естетику Јосифовог времена, од графичког дизајна плакета – признања које је добио за своје стваралаштво, преко црно-белих фотографија из позоришних представа и дизајна омота компакт-дискова и грамофонских плоча. Аутори су књигу закључили текстом „Енрико у време садашње 2003–2021” (299–305) у којем су представили однос музичара, медија и институција према животу и делу Енрика Јосифа у периоду након његове смрти до тренутка када су завршили писање књиге.

Мноштво перспектива које су комбиноване у монографији *Енрико Јосиф: виђења и сновиђења* чине ово издање једном од исцрпнијих композиторских биографија објављених у нашој средини последњих деценија. Иако књига не претендује на статус научне монографије, она је несумњиво релевантна за науку због исцрпне грађе која је консултована и драгоцених података који су у њој прикупљени. Стога је књига списатељског пара Мирјане Белић Корочкин Давидовић и Радивоја Давидовића значајан темељ за познавање и проучавање животног и уметничког пута Енрика Јосифа.

Марија Голубовић